

ELET

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

„Spiritualis és szakmai értelemben a rendezvény felemelő volt”

A brit és amerikai vagy kanadai kántorok a mi régióunkra, Magyarországra és Kelet-Európára úgy tekintenek, mint az askenáz zsidó liturgia forrásvidékére, ahová minden jó visszatérni – derül ki alábbi összeállításunkból, amelyet a Rumbach Sebestyén utcai zsinagóágában lezajlott nemzetközi kántortalálkozó résztvevőivel készítettünk.

Összeállításunkban Dési Tamás kántorjelöltet, Alan Freedmant, a The London Cantorial Singers zenei igazgatóját és Alex Kleinet, az Európai Kántorszövetség (European Cantors Association) vezetőjét kérdeztük a nemzetközi találkozóról, meginterjúvoltuk továbbá a ház igazgatójáról, Kiss Henriettet is.

Dési Tamás, az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem (OR-ZSE) kántor szakos hallgatója, az újbudai Béth Sálom zsinagóga kántora azt mondta: számára az volt a legfontosabb tapasztalat, hogy a nyugat-európai kántorok a kelet-európai liturgikus hagyományokhoz nyúlnak vissza, és azokból merítenek erőt.

Ez komoly megtiszteltetés számunkra – fogalmazott Dési Tamás –, és nagy lelkierőt ad nekünk, hogy ezek az emberek a kelet-európai, azon belül a magyar, lengyel vagy lítván kántorhagyományokhoz minden felkészültséggel, szakmaiággal és alázattal közelítenek. Így kapcsolódik össze a múlt a jelennek.

Mint mondta, számára az egyik legérdekesebb előadás az volt, amelyen azokról a kelet-európai kántorokról volt szó, akik az Amerikai Egyesült Államokba vagy Nagy-Britanniába emigráltak a múlt századfordulón. A kivándorlók – azon túl, hogy új hazájukban jelentős énekesi karriert futottak be – vitték magukkal a hagyományait, azaz az askenáz zsidó liturgia Kelet-Európából sugárzott ki szerte a világba.

Kiderült ezen a találkozón, hogy a brit és amerikai vagy kanadai kántorok a mi régióunkra, Magyarországra és Kelet-Európára úgy tekintenek, mint a liturgia forrásvidékére, ahová minden jó visszatérni – tette hozzá Dési Tamás.

Arra a kérdésünkre, hogy szakmailag mit kaptak ő és kollégái ebben a napban, Alan Freedman, a The London Cantorial Singers zenei igazgatója érdeklődésünkre úgy fogalmazott:

– Spirituális értelemben a rendezvény felemelő volt, s ugyanígy jellemezni a szakmai munkát is.

Mint mondta, abban a szerencsében volt része, hogy igen kreatív workshopokat, műhelyfoglalkozásokat tartottak nagyon tehetséges kántorkollégáival.

Nagyon szerencsésnek érzem magam, hogy ilyen kíválló emberekkel dolgozhattam együtt, akikkel a munka során gyorsan és hatékonyan tudtunk dolgozni, azt hiszem, leginkább ezt húznám alá az itt szerzett tapasztalataim közül – mondta Alan Freedman.

Megkérdeztük a találkozóról a nemzetközi zsidó kántorvilág talán

Dési Tamás

Fotó: Kinneret/Facebook

legismertebb alakját, a rendezvény sorozat egyik főszervezőjét, Alex Kleinit, aki kollégáival 2012 óta irányítja a European Cantors Association és tart különböző kurzusokat számos helyszínen, így az Egyesült Királyságon kívül az Egyesült Államokban, Izraelben és Európa több országában.

Alex Klein mélyen meghatónak nevezte, hogy a 150 éves Rumbach-

zsinagóga falai között énekelhettek és imádkozhattak olyan kollégáival, akik szerte a nagyvilágból – Ausztráliai, Los Angelesből, Colorado államból – érkeztek Budapestre erre az alkalomra.

Arra a kérdésünkre, hogy sikeresen ítéli-e a kántortalálkozót a vizsgatérnöknek-e ide egy ilyen rendezvényre, Alex Klein tömör választ adott:

– Abszolút! Ha meghívást kapunk, örömmel elfogadjuk, hiszen nagyszerű embereket ismertünk meg a vendéglátóinkban, a helyi zsidó közösséggel vezetőben, főrabbiában.

Kiss Henriett, a ház vezetője:

– Egy egészen különleges rendezvény helyszíne lehetünk hat napon keresztül ebben a zsinagógában, ahová a világ minden tájáról érkeztek kántorok, akik hozták magukkal azokat a hagyományokat, amelyeket a felmenőktől kaptak örökkül, s ők továbbfejlesztették munkájuk során. Olyan előadások hangzottak el, amelyek iránymutatók voltak a kántorok és a leendő kántorok számára a jövőre nézve. A Rumbach hat napon át különleges dallamoktól volt hangsos, ami különösen fontos nekünk, hiszen ideérkező vendégeink a munkájukat, dalaikat és imáikat a zsinagógaavatás 150. évfordulójának szentelték.

A negyedik parancsolat

A szombattartás régi rend, s nem csak a Tóránk szerint szent: Míg le nem megy este a Nap, figyelmet a „ne dolgozz!” kap, Terített asztal cicomás, nagy családodban lakomázz, Sok száz éve ez így megy már –, asztalod minden oltár, Legyen vendéged is, komázz, fogadd őket mint koronást, Pihenj, tanulj és imádkozz, ha marad időd, vágyakozz! Add tovább a sok szép szokást, s ne firtasd ennek az okát, „Emlékezz meg a szombatról!”, vedd ki a hétköznapokból, „Őrizd meg a jó szombatot!”, hisz dolgozhatsz minden járt hatot, A szombat nagyon régen szent, a megpihenés égi rend –, A szombattartás régi rend, s nem csak a Tóránk szerint szent.

Lefkovics Péter

Ha valahol, Izraelben tudják, hogyan kell egy országot megvédeni

Ha valahol, Izraelben tudják, hogyan kell egy országot megvédeni. A Vaskupola rakétaelhárító-rendszer a légvédelmet biztosítja. Szalay-Bobrovniczky Kristóf honvédelmi miniszterrel ma megneztük, hogyan működik. Az elmúlt években az országaink közötti védelmi együttműködés a haderőfejlesztési programnak köszönhetően megerősödött, a következő időszakban pedig még szorosabb közös munkát tervezünk.

(Forrás: Novák Katalin Facebook-oldala)

Heisler András aktuális kérdésekről A Mazsihisz elnöke volt a vendégünk

Elnök úr! Önnel fél év műlva lejár a mandátuma, s harmadszor Alapszabályunk szerint nem választható meg. Feltorlódtak az események, jut-e ideje pihenésre?

Az események sürűsödése egyelőre még egyetlen nap pihenést sem enged.

Hadd kérdezze rám, hogy mi a legutóbbi események köszöntötték Ellen Germaint, az USA külügyminiszteriumának holokaust-ügyekkel foglalkozó különmegbízottját. Milyen tanulságot von le a találkozóból?

Fontos, hogy legyenek barátaink, akik figyelnék ránk. A világszerte növekvő antiszemita és a terjedő holokauszttagadás közepe a függetlenítés, de valódi érdekvédelem. A különmegbízotttal a rendezvény előtt volt egy négyzetközti találkozom. Jól informált, felkészült politikus.

A pesti zsidó negyedben gyakori látvány a kipában sétáló, pajeszes-szakállas ember. Hogyan nem félnek?

Magyarország az EU-n belül különleges helyzetben van. Sok nyugat-európai országgal ellentétben a magyarországi zsidók fizikai biztonságban élnek. Orbán Viktor zéró toleranciát hirdetett az antiszemita ellen, s ez annak ellenére is fontos, hogy a közéleti antiszemita elterjedtsége, a kódolt antiszemita jelenléte, az antiszemita attitűdök a lakosság harmadánál ellentmondanak a zéró toleranciának. Így legalább van hova fejlődni.

Fontos a gyűlölétesbeszéd törvénybe foglalt tilalma, a kormány zsinagóga- és temetőfelüjítási programja, a zsidó kórház költségvetési támogatása, a circumcisio és a kósér vágás szabadsága. Megállapítható, hogy a magyarországi zsidók

helyzete számos tekintetben jobb, mint nyugat-európai társaiké.

Ügy tudjuk, az emlékezetpolitika minden kényes téma zsidó szempontból.

A létező nehézségek közül érdemes a történeti emlékszemlére koncentrálni. A holokauszt során a magyar zsidóság 75%-át megölték. A magyar zsidóság számára az emlékezés hitelessége ezért érthetően kiemelten fontos. Nekünk, magyar zsidóknak egy író, aki a Szálasi-kormány utolsó sajtótérmeinek főszerkesztője, a nyilas parlament tagja volt, nem tartozhat abba az irodalmi kánonba, amelyet szívesen ajánlunk gyermekeinknek. Pedig ma tanítják őt.

Magyarország egykor kormányzója, a zsidótörvények jóváhagyója számunkra egyértelműen felelős 600 ezer zsidó vallású magyar állampolgár haláláért. Közösségek ezért őt soha nem fogja kiemelkedő politikai személyiségnak tekinteni. A közéletben egyre többször találkozunk ezzel és szobraival. Már a parlamentben is.

Rossz üzenet az is, ha nyíltan antiszemita eszméket vagy összesküüs-elméleteket vallók századai történészek kapnak állami elismerést. Sajnos erre is van példa.

Mi a véleménye a Horthy-korszakról időről időre újraéledő vitákról?

Amikor korunk magyar politikai elitje a Horthy-korszak megkérdezjelezheto szereplőit állítja példaképül, vagy éppen ideológiájukat helyezi előtérbe, az mind-mind egy-egy virtuális cövek leverését jelenítik a zsidó és a nem zsidó magyarok között. Több tapintatra lenne szükség, ha nem akarjuk, hogy a zsidó közössége tagjai a társadalom normális folyamataitól visszahúzódjanak. Nem mennek el futball-

meccsre, mert ott auschwitzi rígmusokat kell hallatniuk, gyerekeiket zsidó iskolába íratják csak azért, mert nem Wass Albert írásain szeretnék őket felnevelni.

Következménye?

A tapintatlan történelemszemlélet veszélye túlmutat a zsidók diszkomfortérzetén. A Horthy-korszak értékrendszerének visszaszivárgásakor az említett cölöpökkel – ha nem figyelünk – virtuális kerítés épül, és a zsidók bezárkóznak e kerítés mögé. Alattomos a folyamat, ami rombolja a társadalmat: evidenciává válik, hogy zsidók a zsidókkal barátokkznak, hogy zsidóként maradjanak távol a közélettől, hogy kerüljék az állami oktatási rendszert, hogy a zsidó fiatalok más országok egyetemein keressék a jövőt, hogy a népszámláláskor ne nyilatkozzunk vallásunkról.

Elnök úr, nem túl pesszimista ön?

Ellenkezőleg! A valós problémák kimondását pontosan azért tartom fontosnak, mert bízom azok megoldásában. Ha elemzzük a helyzetet, ha van kivel párbeszédet folytatni a körülöttünk kialakult folyamatokról, akkor hihetünk a jövőnkben.

kápé

91770133350099

22022

E m l é k o l d a l

100 éves lenne dr. Domán István főrabbi zcl.

A 2015-ös esztendő elejét két országos tragikus esemény jellemzette, amely szinte végzetesnek bizonyult a hazai zsidóság számára. Elment Schweitzer József zcl., és röviddel utána követte őt Domán István zcl. főrabbija is.

Domán István most lenne 100 éves. Az alábbiakban életének főbb eseményeit elevenítjük fel egy életrajzi leírással és Schöner Alfréd főrabbija, akkori rektor gyászbeszédével.

Életútja

Domán István főrabbija, történész 1922. november 17-én született Budapesten, és 2015-ben hunyt el. A

gát is, és avatták fel rabbivá. Több városban is működött vallási vezetőként, egyebek között Kaposváron, Szegeden és Budapesten. A fővárosban Újpesten, a Vasvári Pál utcában, majd a Hunyadi téri zsinagóga rabbijaként tevékenykedett, édesapja örökebe lépve.

1983-tól 1991-ig az Új Élet fő-szerkesztője volt. 1981-től a Rabbi-képző Intézet tanára, később habilitált egyetemi tanára és professzor emeritusza lett, Schweitzer József mellett az igazgatóhelyettesi pozíciót is betöltötte. 1990–1991-ben az ELTE Asszíriológiai és Hebraistikai Tanszékén, 1992–1993-ban és 1996–1997-ben a Folklor Tanszéken

dik életrajzi ihletésű regénytrilógiája, amelynek kötetei 2006 és 2011 között jelentek meg (*Rettegés*. 2006, Múlt és Jövő; *Menekülés. Egy zsidó fiatalról New Yorkban*. 2009, Hättér Kiadó; *Szeméssülés*. 2011, Hättér Kiadó). A Rabbinical Assembly is – amelynek tagja volt – megemlékezett a főrabbija haláláról New Yorkban, és 2015-ben kiadtott *Memorial Bookjában* emléket állított Domán Istvánnak.

Schöner Alfréd temetési beszéde

A jeruzsálemi Templomnak két oszlopa volt. Jáchin és Boáz.

Ez volt a nevük.

A kabbala tanítása szerint az oszlopok üzenete: dísz és dicsőség.

Mi lett a Szentélyel, amikor meginogtak az oszlopok...?

A mai magyar zsidóságnak is két oszlopa volt.

Most a második is kidőlt.

Mi lesz a magyarországi zsidósággal...?

A szeretet, a gyász s a fájdalom gyűjtött össze bennünket, hogy szorosabbra zárjuk sorainkat, hogy összetartozásunkat hangsúlyozzuk, amikor kegyelettel búcsúzunk a másik Tanítómestertől, főrabbítől, egyetemünk díszdoktorától, a magyarországi zsidóság díszétől, prof. dr. Domán Istvántól.

Közösségeink, oktatási intézményeink hajtanak fejet egy tudós rabbi eseményekkel és eredményekkel teli pályája előtt. Bücsüzünk a rabbitól, a habilitált bölcsésdoktortól, a Talmud professzorától, a történészről, az újság szerkesztőről, a szépíróról. A hagyomány tanítását bűvároló Mester-től, az idős korban is fiatalos léptű, csintalan tekintetű, halk szavú tudóstól.

Egy szóval a rabbitól.

Búcsúzunk a hitvestől, az édesapától, a nagyapától és minden nyiunk tanítómesteréről.

Sok-sok beszélgetésünk emlékeiből szemezgetek.

1. Említette kaposvári órheilyének, első rabbinikus feladatainak helyszínét, amikor is első viziációja alkalmából drámai érzésekkel átitatottan állott a hívektől megfosztott zsinagóga tövében, amelyet később, 1980. július 18-án, a Magyar Néphadsereg szakemberei felrobbantottak.

A ház leomlott, de ő úgy érezte, újból építenie kell.

2. Mesélte szegedi küldetéséről, ahol szívet szorongató érzés hatotta át, amikor helyet foglalt a legnagyobb magyar neológ rabbi, Löw Immanuel rabbiszkében. Elgondolkodó tekintettel vizsgálta a sit-tinfából készült frigyszekrény feletti idézetet:

„Emlékezzetek Mózes, a mi Tanítómesterünk szent tanítására.” (Máleáchi 3.22.)

Különösen időszerű e gondolat hangsúlyozása alig másfél nappal záján adár előtt.

Lelkütöt áthatotta a Tóra szerelete, eltétő ereje. Hiszen ez irányította léptéit a jesivák általa oly megkapó módon írásban is ábrázolt világában. Ez éltette a soárémségei alatt, amikor a zsidó ember életének nem volt értéke. Amikor elpusztították közösségeinket, az emberi lelkeket, a könyveket, s talán a jövőt. A tórai szeretet vitte az Újvilágba, majd tért haza, hogy köözösséget és népe szolgálatát válassza örökre.

3. És sokat beszélt az újpesti zsinagógában töltött éveiről, a majd tizenkilenczer áldozatot elveszítő újpesti közösségről, elfelejtett csa-

ládokról, az egykoron viruló hitközségről, amelynek romjain különösen csillogtak a helyi zsinagóga oromzatán olvasható örök értekkü üzenet betűi Jesája próféta interpretációjában: „mert házam az imádság házának nevezessék minden nép számára” (Jesája 56.7).

E felismerés vezette életének új színterére, a Nemzetközi Keresztyén-Zsidó Társaság vezetőségebe. Ott is öntudatosan beszélt és tanított hitről, műtről, az átörökítés fontosságáról.

4. És sokat beszélt élete utolsó közösségről, ahol rabbinikus munkáját végezte, a majd százhús esztendős Hunyadi téri templomról. Rajongásig szeretett közösségről, munkatársairól, nyugalmának évtizedeiről, amikor hosszú évtizedek némasága után magyar anyanyelvünkbe – könyvek formájában – ültette át a Talmud eszmevilágát, gondolatait, textusát.

Megszülettek könyvei.

Kilenc kötete és több mint háromszázötven publikációja önmagáért beszél. Tudományos életműve feldolgozásra vár, inspirálólag hathat a következő generáció kutatói felé.

5. És sokat beszélt a siófoki zsinagógról, ahol nyaranta minden sábbáton istentisztele fogadta a pihenni vágyókat, a külföldről hazaérkezett híveket.

Rabbinikus munkájának integráns része volt egyetemünkön való tanítása. Évtizedeken keresztül oktatta az idősebbeket, fiatalokat szép

szóval, a Talmud gondolatvilágának érzékelhető gyengédségével.

Az egykoron többszörösen is üldözött, de minden öntudatos rabbielődeitől örökölt szellemiségevel övezve teljesítette hivatását és emelkedett a magyar rabbikar legnagyobbjai közé.

Nem vettük észre, hogy egy igazi legenda élt közöttünk.

Az elmúlt esztendők responzum-irodalomból idézek:

„Az az ember, aki szombaton adjva vissza lelkét az Örökévalónak, igaz és különleges személynak tekintethető.”

Domán István sábeszkor adta viaszta lelkét az Örökévalónak. Jóságos, különleges egyénisége adomány volt közösségeinknek, és szellemi üzenete kísér bennünket céljaink megvalósításában.

Néhány héttel ezelőtt még összeállította a következő szemeszter talmudi tételeit, Rabbi Szimlaj paraboláját Mágot traktátusból. Élete kvintessenciája összegződik az általa fordított 15. szoltár varázslatos soraiban:

„Örökévaló, ki időzhet sátradban, ki lakhatik szentséged hegynél? Ki a tökéleteség útján jár, ki az igazságot gyakorolja és kimondja az igazat, mi szívében van. Nem rágalmazott nyelvénél, nem tett felebarátjának rosszat, és nem hozott szegyent a társára. Megvetett a szemeiben, ami utálatos, még az Isten félőket tiszteli, esküdjék bár a maga kárára, nem változtatja meg.”

Goldziher Ignác jorcájtja

Hesván 12-én volt a halálozási évfordulója Goldziher Ignácnak.

„Holló utcai lakásomra huszáregyenruhába öltözött altiszt járt értem. Nyitott kocsiban utaztam a huszárral a balkon a Dob utcán át, hamisítatlan küllemű lengyel hittestvérek hosszú sorfalai között. Mit gondolhattak ezek kócsag tollas kalpagom láttán? (...) Egyébként állítólag nagyon mutatós, magyaros jelenség voltam.” – írta Naplójában Goldziher Ignác 1917. szeptember 10-én, amikor kinevezték a pesti bölcsészkar dékánjává. Az ekkor már hatvanhét éves, nemzetközi elismertséggel rendelkező tudós több zsidó pályatársához hasonlóan orientalisztikával foglalkozott. Az európai tudományosságban az idő tájt még szinte teljesen feltáratlan, egzotikus területet a zsidó kutatók előszeretettel választották, hiszen a hagyományos zsidó oktatásban a sémi nyelvek egyikét, a hébert már megismerték. A keleti tanulmányok ugyanakkor belépőt jelentettek a tudományos élet mellett a nemzeti kultúrába is, hiszen a korszakban a magyarság eredetének élénk közérdeklődéssel kísért kutatása is keletre vezetett. Goldziher Ignác tehetsége korán megmutatkozott: tizenhat évesen kezdte felsőfokú tanulmányait Vámbéry Ármin tanítványaként a pesti egyetemen, majd ugyanitt huszonkét éves korában egyetemi magántanári kinevezést kapott. Mesteréhez hasonlóan ő is élvezte Eötvös József kultuszminiszter támogatását, így állami ösztöndíjjal járt keleti tanulmányúton. Megéhetését mégsem tudományos munkássága biztosította, hanem a Pesti Izraelita Hitközségen betöltött titkári pozíciója.

1876-tól levelező, 1892-ben pedig rendes tagjává választotta a Magyar Tudományos Akadémia. 1889-ben elnyerte az orientalisták nemzetközi kongresszusának nagy aranyérmet, melyet Stockholmban személyesen II. Oszkár svéd király nyújtott át neki, s tagjával választotta több külföldi tudományos akadémia, két egyetemen pedig díszdoktori címet kapott. Az 1880-as években részt vett a hitközségi oktatás reformjával kapcsolatos munkálatai között, és vitákban, de komolyan sérelmezte, hogy az Országos Rabbiképző Intézetben csak óraadó tanár lehetett. A világ egyik legjelentősebb sémi filológusa, az izslám első tudományos kutatóinak egyike emiatt életét elégedetlenül töltötte a Pesti Izraelita Hitközség szolgálati lakásában, a Holló utca 4.-ben. Itt érte a halál 1921. november 13-án, életének 71. évében. Emlékezzünk rá!

KOLOZSVÁRI ZSIDÓ NAPOK

„A zsidóság híd a kultúrák között”

A felújított neológ zsinagógában a megnyitóval és egy Radnói Miklós emlékére készült előadással kezdődött a 7. Kolozsvári Zsidó Napok rendezvény sorozat, amelyet a Mazsihisz és a Kolozsvári Társaság szervezett a Határtalan Kultúra Program keretében. Mivel a közönség először tekinthette meg a régi fénnyében pompás zsinagógát, a megnyitó ünnepélyes avatónak is beillet.

A koronavírus-járvány miatt két évig szünetelt a rendezvény, ám idén

dícionak, köztük a zsidóságnak vált igazi otthonává.

A 7. Kolozsvári Zsidó Napok ünnepeleges megnyitója a Horea úti (Nagy utca) neológ zsinagógában volt. A vendégeket Schwartz Róbert, a Kolozsvári Zsidó Hitközség elnöke köszöntötte, a magyar Kolozsvári Főkonzulátus nevében beszédet mondott Mile Balázs konzul, majd Csoma Botond, az RMDSZ képviselőházi frakcióvezetője szólt az egybegyűltekhez. Heisler András Mazsihisz-elnök köszöntőlevelét

nak értékteremtését. A Mazsihisz névben köszöntött a kulturális napok részvevőit, köszönjük minden közreműködőnek a partnerséget.”

A megnyitón Laczkó Vass Róbert színművész és Szép András zongoraművész adta elő a Rekvizitumok régi verseiből – Radnói Miklós emlékezete című műsorát.

Csoma Botond köszöntőbeszédeben azt hangsúlyozta: Kolozsvárt a zsidó közösség által teremtett szellemi és anyagi kincsek miatt is nevezték kincses városnak. A politikus megjegyezte: a zsidóság 2000 éve diaszpórában él, és sok nemzet kultúrájának elemeit olvasztotta magába. Ezért híd is volt a kultúrák között, és a tolerancia üzenetét hordozta magában. Úgy vélte, a mai kolozsváriknak kevés alkalomuk van találkozni a zsidó kultúrával, érdemles téhát kihasználniuk a zsidó napok rendezvényeit.

Mile Balázs konzul arra emlékeztetett, hogy az európai kultúra a görög-római és a zsidó-keresztény hagyomány alapján épült fel. A konzul nagy dolognak nevezte, hogy a koronavírus-járvány miatti kitéves kényszerszünet után „újra találkozhatunk a zsidó hagyomány kincseivel, kultúránk alapjaival, és ezáltal önmagunkkal is”. (MTI)

A rendezvény sorozatot támogatta Magyarország Külügazdasági és Külügyminisztériuma, valamint Kolozsvár Polgármesteri Hivatala és Városi Tanácsa. Partnerek voltak: Magyarország Kolozsvári Főkonzulátusa, a Bulgakov Kárház, a Kolozsvári-Belvárosi Unitárius Egyházközség és a Kolozsvári Zsidó Hitközség. Médiatámagatók: Transtelex, Fóter; Szabadság.ro, Erdély.ma, Kolozsvári Rádió, Kolozsvár Televízió – Magyar Adás.

Laczkó Vass Róbert színművész és Szép András zongoraművész a Kolozsvári Zsidó Napok megnyitóján

Fotó: Kiss Gábor/MTI

újra megrendezték a Kolozsvári Zsidó Napok elnevezésű kulturális programsorozatot, amely immár a hetedik a sorban. A rendezvény sorozat célja, hogy különleges koncertekkel, történelmi sétával, irodalmi és gasztronómiai rendezvényekkel, liturgikus dalokkal és imákkal a közönség előtt járják a gazdag zsidó hagyomány kincseit Kolozsváron, ebben a kulturálisan posztszínű városban, amely az elmúlt századokban számos kultúrának, vallásnak és tra-

Deák Andrea, a rendezvény főszervezője olvasta föl.

Heisler András egyebek mellett ezt írta: „Vártuk, nagyon vártuk, hogy a pandémia követően újra személyesen jelen lehessünk a kincses városban. Kolozsvár mindig szeretettel fogadott bennünket, s mi szeretnénk bemutatni a város polgárainak a zsidó kultúra, a zene, az irodalom sokszínűségét, jelezni a zsidó – nem zsidó, a magyar-szász-román nemzetiségek együttlésének, szimbioszisá-

Holokausztlól elvárt orvosprofesszor lett Makó díszpolgára

A Londonban élő világhírű neurológus, Lantos Péter kapta meg idén a Makó város díszpolgára címet.

Épp a névnapon kapott egy telefont. A polgármester, Farkas Éva Erzsébet hívott, hogy elmondja, idén én kapom a díszpolgári címet – mesélte a Délmagyaroknak a makói születésű, jelenleg Londonban élő nyugalmazott orvosprofesszor, aki az idegesjelkörös elváltozásait kutatta, fő szakterülete az Alzheimer-kór volt, írja a Kibic.

Lantos Péter Farkas Éva Erzsébet polgármester és Lázár János miniszter között

Fotó: Délmagyar

Lantos Péter 1939-ben született Makón, szülei Leipniker Sándor és Somló Ilona voltak. 1944-ben, amikor Lantos ötéves volt, a családjával együtt a bergen-belseni koncentrációs táborba deportálták. A sors véletlenszerű volt, hogy túléltük – mondta a holokausztal kapcsolatban.

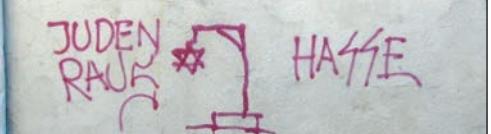
A mi vonatunk Auschwitz előtt Ausztriába vitt bennünket, ahol voltunk néhány hónapot, majd Bergen-Belsenbe kerültünk. Persze az sem volt egy úttörőtábor: édesapám ott halt éhen, a bátyám, akit munkatáborba vittek, több nagybátyámmal együtt a Don-kanyarban fagyott meg – tette hozzá Lantos, aki Sínek és sorsok címmel önállóan regényt írt, amelyben felelevenít a vészkorszakhoz kötődő emlékeit. Lantos professzort 2020-ban a Brit Birodalom Érdemrendjével tünteték ki a holokauszt oktatásáért és tudatosításáért tett törekvéseinél elismeréseként.

Az 1969-ben Angliába disszidáló Lantos Péter a Délmagyarokról is beszélt, hogy a mai napig sok minden Makóhoz köti, és ez nem csak a zsidósággal van összefüggésben. Jó szívvel gondol vissza iskolai éveire a városban, valamint nagyon szeret a Maros-parton sétálni, ami a gyermekkor szabadságát idézi fel számára.

Az Európai Unióban élő zsidók 25 százaléka éri úgy, hogy hátrányos megkülönböztetés éri.

Az antiszemitaizmus nagyon gyorsan terjed az Európai Unióban, minden formája ellen kell lépni, különösen az olyan erőszakos szélsőségek ellen, aik célkeresztjében a zsidó közösséggel áll – jelentette ki Helena Dalli egyenlőségről felelős uniós biztos az Európai Parlament (EP) plenáris ülésén.

Dalli a faji igazságosság, a megkülönböztetésmentesség és a rasszizmus el-

leni küzdelem az EU-ban című jelentést tárgyaló vitában elmondtá: az Európai Bizottság két megközelítést is elfogadott a roma és a zsidó közösségek diszkriminációjának felszámolása érdekében. Az uniós roromastratégia mérföldkőnek számított, de a tagállamoknak még hatékonyabban kell fellépnüük a cigányellenességgel szemben.

A bizottság által tavaly elfogadott, mintegy 2 milliárd euró költségvetésű antiszemitaizmus elleni stratégia többek között a zsidó kultúra és történelem népszerűsítését szorgalmazza, de legfontosabb célja, hogy a zsidó emberek kizártakból környezetben érezhessék magukat Európában – taggalta a biztos.

Dalli elmondta: a faji és etnikai diszkrimináció, a rasszista indítványtaklat és erőszak jelentős méreteket öltött Európában. Az Európai Bizottság megtesz minden, hogy fellépjen a jelenséggel szemben. A fajgyűlőlet elleni uniós cselekvési terv, amelyet két évvel ezelőtt mutatott be a testület, lefedi a rasszizmus összes formáját, és hatékony intézkedéseket fektet a felszámolása érdekében.

„Mindenelelőtt fel kell ismerni, hogy a rasszizmus strukturális dimenziójával rendelkezik, ez a cselekvési tervünk alapja. Nagyon fontos, hogy a fajgyűlőlet elleni küzdelem a főáramba kerüljön, és tükröződjön minden szakpolitikánkban” – emelte ki Helena Dalli. Ezzel kapcsolatban megjegyezte, hogy a bizottság személyi politikája terén is a sokszínűséget szorgalmazza, a testület tavaly első ízben gyűjtött az intézményen belül a munkatársakról anonim és önkéntes bevallásokon alapuló adatokat humánerőforrás-politikájának javítása végett.

Kiemelte azt is, hogy a bizottság támogatja a tagállamokat a befogadó, egyenlőségen alapuló minőségi oktatási rendszerek kiépítésében, 2014 óta több mint 2800 erre irányuló projektet finanszírozta az EU-ban.

Az uniós parlamentben tárgyalta jelentés szerint a faji és etnikai kisebbségekhez tartozó közösségek nap mint nap a rasszizmus strukturális formáival szembülek az EU-ban. Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének adatai azt mutatják, hogy a romák 41, az észak-afrikai eredetű személyek 45, a feketek afrikaiak 39, a zsidók 25 százaléka éri úgy, hogy etnikai vagy bevándorló háttér miatt hátrányos megkülönböztetés éri.

„Az Európában széles körben elterjedt előítéletek a legmagasabb hatalmi szinteken táplálják a megkülönböztetést és az erőszakot” – teszi hozzá az Evin Incir svéd szocialista EP-képviselő által indítványozott jelentés. (MTI)

Az ukraini zsidók 73%-ának választania kell az étel és a fűtés között

Lassan 9 hónapja folyik az ukrán-orosz háború, és ez egyre súlyosabb hatással van a polgári lakosságra, különösen a kemény téli hónapok beközöttével.

Komoly aggadalmot ad okot egy friss felmérés, amelyet 600 – különböző területen élő – ukraini zsidó megkérdezésével végzett a Keresztenyek és Zsidók Nemzetközi Szövetsége (IFCJ).

Mint kiderült, az ukraini zsidók csaknem háromnegyede (73%) arra számít, hogy a téli anyagi szükségeket kielégítése érdekében választania kell a lakás fűtése és az élelmiszer-vásárlás között.

Az ukraini zsidók szinte mindenike (97%) azt állítja, hogy a háború nehézségeket okozott az otthonuk téli fűtésében, több mint kétharmaduk (68%) azt mondta, nem tudja, hogy képes lesz-e fűteni, és csaknem fele (47%) ismer legalább egy embert, aki biztosan nem lesz képes rá.

A válaszok fele pedig azt mondta, hogy nincs elég meleg ruhája erre a télere.

A felmérést ukrán városok – többek között Kijev, Odessa, Lviv, Dnyipro, Csernyihiv, Zsitomir, Cerkaszi – 600 jelenlegi és korábbi zsidó lakosainak körében végezték, telefonon és frásos kérdőívek segítségével, írja a jpost.com nyomán a Kibic.

Támaszkodva a felmérés eredményeire, a több mint 600.000 elkötelezettségi adományzónának köszönhetően minden reményük megvan arra, hogy a kiegészítő támogatás segít a helyi zsidó közösségek felkészülni a télekre és megbirkózni az előtti álló hideg hónapokkal – mondta Yael Eckstein, az IFCJ elnöke.

Az IFCJ ügyanis bejelentette, hogy 6,5 millió dollárt utalnak át a helyi zsidó közösségekkel együttműködő

szervezeteknek. A pénzügyi támogatást több tízezer idős és gyermek élelmiszer- és gyógyszerellátására, főtt

étel, fűtőtest és egyéb melegen tartó eszköz vásárlására fordítják majd Ukránban.

A szervezet a háború kitörése óta jelentős szerepet játszik az ukrán zsidó közösségek tagjainak evakuálásában, élelmiszerrel, gyógyszerrel való ellátásában, továbbá létrehoztak egy támogatási és segélyvonalaat is.

Az IFCJ 23 millió dollár sürgősségi támogatást juttatott el az ukraini zsidó közösségekhez, valamint 4500 új bevándorlónak segített Izraelbe utazni.

Ferenc pápa üdvözölte Heisler Andrászt a WJC tanácskozásán

Ferenc pápa, a katolikus egyház feje üdvözlőbeszédet intézett a Vatikánban ülésező Zsidó Világkongresszus (WJC) küldöttségéhez. Mint fogalmazott: a zsidók és keresztenyek közös vallási hagyománya arra ösztönzi a két vallás híveit, hogy széttagolt világunkban együtt lépjek föl a testvériség és a béké megeremeltére érdekében.

Ferenc pápa személyesen üdvözölte a Zsidó Világkongresszus (World Jewish Congress – WJC) Ronald S. Lauder által elnökölt vezetését Vatikánvárosban.

A katolikus egyházfő közelítette: a zsidók és keresztenyek vallási örökségére úgy keltek tünteni, mint a közös cselekvésre való ösztönzésre egy testvériesebb és békesebb világ megeremeltére érdekében. Beszédben a pápa emlékeztetett arra, hogy a zsidó világzervezet a II. Vatikáni Zsinattól kezdve párbeszédet folytat a Vatikán Zsidókkal Való Vallási

Kapcsolatok Bizottságával, és megjegyezte, hogy látogatásuk „tanúsítja és erősíti a baráti kötelékeket” a zsidó közösségek és a Szentszék között. A Vatikán News híradása szerint a Zsidó Világkongresszus a világ több mint 100 országában kívánta a rasszizmust a zsidó közösségeket, és 1936-os megállalása óta élen jár a zsidó jogaiért folytatott harcban. A WJC évtizedek óta különleges kapcsolatokat ápolt a Szentsékkal és más keresztenyekkel, az izslám közösségekkel, valamint más vallások képviselőivel.

Kácsor Zsolt

IZRAELI

SZÍNES

Benjámin Netanjahut bízta meg kormányalakítással az izraeli elnök

Benjámin Netanjahu volt miniszterelnököt, a jobboldali Likud vezetőjét bízta meg kormányalakítással Jichák Hercog izraeli elnök – jelentette be a közel-köleti ország elnöki hivatala.

Netanjahu az izraeli televízió által is közvetített eseményen leszögezte: az egész ország miniszterelnöke akar lenni, „kivétel nélkül”, azok is, aik nem rá szavaztak, valamint stabil, hatékony és felelősségteljes kormányt ígért – írja az MTI. Beszédében kitért Iránra is, hangsúlyozva: az izraeli társadalom egységesen egyetért abban, hogy fel kell lépni Teherán ellen, s minden el kell követni annak érdekében, hogy az Izrael fenyegető síita állam ne jusson atomfegyverhez.

Benjámin Netanjahu és Jichák Hercog elnök

Fotó: Reuters

Hozzáttette, azon fog dolgozni, hogy Izrael az Egyesült Arab Emírségek, Bahrein, Szudán és Marokkó után további arab államokkal kössön békégyezményt, „így hosszú távon véget vessen az izraeli–arab konfliktusnak”. Úgy vélte továbbá, az ilyen békészerződések az előfeltételei a palesztinkérdés megoldásának is.

Netanjahu egyúttal méltatta az izraeli demokrácia életképességét, s minden ezzel kapcsolatos kétséget félelemkeltésnek nevezett. A politikusnak 28 napja van összeállítani koalíciós kormányát a jobboldali és vallásos pártokból álló szövetségeivel: a keleti ultraortodoxok Sász pártjával, az askenázi ultraortodoxok Egyesült Tórapártjával és a Vallásos Cionisták nevű pártszövetséggel, melynek része a Mér Káháne tanait hirdető Zsidó Erő nevű párt. Bár a határidőt 14 nappal meg lehet hosszabbítani, erre vélhetően nem lesz szükség.

Az elnöki hivatal gyorsan bejelentette, hogy Netanjahut fogja felkérni Izrael 37. és Netanjahu hatodik kormányának megalakítására, hogy ezzel véget érjen az évek óta tartó politikai káosz. A jobboldali–vallásos tömb 64 képviselője támogatta Netanjahu kormányfójtöltségét a 120 tagú kneszetben, szemben a centrista Van Jövő párt élén álló Jair Lapidot támogató 28 jövendő képviselővel, miközben a többi párt 28 képviselője tartózkodott jelölt megnevezéséről.

Netanjahu először 1996 és 1999 között, majd 2009 és 2021 között viselte a miniszterelnöki tisztséget.

Ne legyünk morcosak, még a színlelt mosolygás is boldoggá tesz!

Még egy hamis mosoly is boldoggá teszi az embert – állapította meg egy most publikált nagyszású nemzetközi tanulmány.

A Times of Israel beszámolója szerint a részben izraeli tudósok által, 19 országban lektorált kutatás megállapította, hogy az emberek sokkal boldogabbak, ha mosolyognak.

A Nature Human Behavior folyóiratban megjelent tanulmányból kiderül, hogy a vizsgálat résztvevőitől azt kértek, vagy utánozzák a mások arcáról készült fotókon látható boldog arckifejezést, vagy húzzák a szájukat a fülük felé és szimuláljanak

mosolyt.

A boldogság észrevehető növekedéséről számoltak be, ami a kontrollcsoportban nem volt tapasztalható.

A kontrollcsoportnak ugyanis azt mondta, hogy olyan arcreakciót produkáljanak, amilyennek építették a mosolygó színészek arcát is megmutatta, így ugyanazt a hangulati stimulációt produkáltak, mint az utánzók.

A tanulmányban közreműködő tudósok egy régi vitát próbáltak ezzel rendezni. Egyesek az úgynevezett visszacsatolási elmélet hívei, amely

azt állítja, hogy amikor a mosolygáshoz használt izmok aktiválódnak, olyan jeleket küldenek az agyba, amelyek boldoggá teszik az embereket, és további mosolygást okoznak.

A kutatást vezető Nicholas Coles, a Stanford Egyetem kutatója szerint az eredmények egyértelműen mutatják, hogy „az érzelmek tudatos átélése nék legalább részben testi érzéseken kellen alapulnia”.

A vizsgálat 3878 résztvevőjének mindenike kapott egyet a számos utasítás közül. Egyharmaduknak mosolygó színészeket mutattak be, és megkérték őket, hogy utánozzák vagy reagáljanak úgy, ahogy érzik. Mások azt az utasítást kapták, hogy az ajuk széleit mozgassák a füleik felé, és csak az arcizmokat használva emeljék fel az arcukat. Míg a harmadik csoportot arra utasították, hogy tegyenek egy tollat a szájukba vizsgálatban, hogy mosolyt kényszerítsenek magukra, vagy függőlegesen, hogy ráncolják a homlokukat.

A tudósok ezután egyéb kisebb fizikai feladatokat kevertek, és egy-szerű matematikai feladatok megoldására kértek a résztvevőket, hogy a vizsgálat témája ne legyen nyilvánvaló.

A kutatók szerint a toll nem kényszerítette ki a szabályos mosolygás során használt izomzogások pontos kombinációját, de a másik két csoportban a mosolygósok szignifikánsan boldogabbak voltak az utólagos felmérés során. A „tollszájú” csoportban a mosolygósok nem voltak kifejezetten boldogabbak, mint mások.

A főrabbi megmondta, ki az anya

David Lau askenázi főrabbi azt mondta, hogy az a nő, akibe tévedésből olyan embriót ültettek be, amely genetikailag nem az övé, és most lányt szült, a gyermek anyja a zsidó

Na testvér a testvérrrel ne...

törvények szerint. Véleményének nincs jogi súlya.

A kérdésre adott válaszában Lau azzal érveld, hogy az ilyen helyzetekben a babát kihordó nőt tekintik az anyának, nem pedig a petesejt biológiai donorát, írja a Srugim híroldal nyomán az *ujkelet.live*.

A hibát a Rison Lezion-i Assuta Orvosi Központban végzett in vitro fertilitáció (lombikprogram) során követték el.

– A nő a harmadik trimeszterben genetikai tesztelés útján fedezte fel, hogy a méhben lévő magzat genetikailag nem mutat egyezést sem vele, sem a férjével.

– Az újdonsült szülők azt mondta, sajátjukként tervezik felnevelni a babát, és kértek a genetikai vizsgálat leállítását, attól tartva, hogy mások követelhetik a gyermeket.

– Lau szerint azonban fontos, hogy megtalálják a biológiai szülőket, nehoggy a jövőben a gyermek önhibáján kívül összeházasodjon a testvéreivel.

Igazi oázist nyitottak a madaraknak

Madártani paradicsom Tel-Aviv szívében. A felhőkarcolók között néhány évvel ezelőtt létrehozott madármegfigyelő állomásról, a Ros Cipor (Madárfej) parkról az israel21c cikke nyomán a zsidó.com számolt be.

A Madármegfigyelési Központ azzal a céllal jött létre, hogy természetes környezetet biztosítson a térségen átrepülő mintegy 150 madárfaj egyedeinek százmilliói számára. Az állatok itt megpihenhetnek, jöllakhatnak és erőt gyűjthetnek útjuk következő szakasza előtt. A most dúsan zöldellő területen négy évvel ezelőttig, az állomás 2018-as létrehozásáig narancsligetek voltak, melyek teljesen tönkretek a természetes bioszférát. A területen a madaraké a főszerep. Az ember csak másodlagos:

Az embereknek szánt ösvények keskenyek, hogy a természet dominálhasson. A három megfigyelőpontot úgy helyezték el, hogy ne zavarják a madarakat táplálkozás és pihejnes közben – mondta Liran Kaniel, a projekt menedzsere. Kaniel eredeti foglalkozására nézve tájépítész. A parkba őshonos növényeket telepített, melyeknek elegendő az ezen az éghajlaton hulló csapadékmennyiségek. Ezek közé tartozik például a mocsarat szegélyező vörös papirusz. A park egyhektáros területén elterülő tavának vizét kizárolag biológiai úton, vegyszerek felhasználása nélküli szűrik. A víz forgatásáról és oxigenáláttosságáról a lépcsőn épített csatornák gondoskodnak.

Ros Cipor különlegességeit az adja, hogy a háttérben nem hegyek vagy a tenger, hanem Tel-Aviv felhőkarcolói látszanak. Valódi zöld oázis ez a város sivatagában. És mindenhez csak egy kicsi földdarabra volt szük-

Jaron Charka egy jégmadárral a kezében

Photo: Natalie Selvin

ség – mondta Jaron Charka, a Keren Kájemet Lejisráel Zsidó Nemzeti Alap vezető ornitológusa. A szakember reményei szerint más városok is követik majd Tel-Aviv példáját.

Bár a központ területe kicsi, a kutatók számára mégis fontos. Gyűrűző-állomás is működik itt. A 20. század elejétől használt gyűrűzés rendkívül sok információt szolgáltat a különféle kutatások számára a madarakról. Nemrégiben például Budapestről jelentették, hogy Ros Ciporban gyűrűzött nádioposztát látott.

A központban önkéntesek nagy csapata dolgozik, és rengeteg vendég is akad, többek között iskolások is. Hétvégente vezetett túrákat is tartanak, és sokan járnak ide kirándulni is. A látogatók közé tartoznak a mocsarat szegélyező vörös papirusz. A park egyhektáros területén elterülő tavának vizét kizárolag biológiai úton, vegyszerek felhasználása nélküli szűrik. A víz forgatásáról és oxigenáláttosságáról a lépcsőn épített csatornák gondoskodnak.

Ros Cipor különlegességeit az adja,

hogy a háttérben nem hegyek vagy a tenger, hanem Tel-Aviv felhőkarcolói látszanak. Valódi zöld oázis ez a város sivatagában. És mindenhez csak egy kicsi földdarabra volt szük-

Növényeket telepítenelek a Holdon

Israeli tudósok a mezőgazdaság eddigi legambiciózusabb kísérleteként számos magból növényeket termesztenek a Holdon.

A Times of Israel szerint a projekt az Izrael déli részén fekvő Negev-sivatagban található kutatóintézet következő nagy lépését jelenti, amely egy olyan régióban is sikerket ért el, amely híresen barátságtalan a mezőgazdaság szempontjából.

A Beér Seva-i Ben Gurion Egyetem Jacob Blaustein Sivatagi Kutatóintézete azt vizsgálja, hogyan lehet élelmet termeszteni a Föld ilyen száraz vidékein – és most teszi majd meg először ezt az űrben is.

A Nemzetközi Űrállomás űrhajósai növényeket termesztenek, de a mezőgazdaság az űrben másutt eddig egy kínai gyapotmagra korlátozódott, amely 2019-ben kelt ki a Holdon.

A Ben Gurion kutatói más egyetemekkel együttműködve egy apró, 2 kilogrammos üvegházat készítenek elő Ausztráliában és Dél-Afrikában magokkal és növényekkel, amelyek 2025-ben a Holdra indulnak. Az üvegház a Beresheet 2 fedélzetén utazik majd a Holdra.

Az első Beresheet űrszonda 2019 áprilisában zuhant a Hold felszínébe, amikor megpróbált leszállni.

Az újabb űrszondára készülő miniüvegházat lezárják, megtartva a Föld légkörét, de ki lesz téve a Hold mikrogravitációjának, ami a Nemzetközi Űrállomáson nem létezik.

A Beresheet 2 landolása után automatikusan működésbe lép, de az akkumulátor élettartama csak 72 óra, így az üvegház gyorsan növekvő fajokat fog tartalmazni, amelyeknek túl kell élniük a négy és fél hónapos utazást is szél-sőséges hőmérsékletek közepette.

„ha valaki fogadalmat tesz az Örökkévalónak.”

(IV. M. 30. 2/3)

Az ember sok minden megfogad egy ábránd, egy cél elérésre... és te-szi abban a reményben, hogy fel-ajánlásra fent az egekben meghallga-tátra talál. Arra gondol, hogy az Örökkévaló kegyelméből megvaló-sul fogadalmi célja... ha nem is azon-al, de előbb-utóbb biztosan. Való-ban? A fogadkozó nem tudja, nem is gondol arra, hogy ha megvalósul is, nem biztos, hogy úgy történik, ahogy azt kérte, remélte...

A Sulchán Áruch törvény- és szer-tartásgyűjtemény figyelmezhet: „...ügyelni kell, hogy az ember ne te-geyen semmilyen fogadalmat, még felajánlás kapcsán sem szabad fog-dalmat tenni.” (Joré Dea 203/4)

A 66. zsoltár így ír a fogadalom-ról: „Bemegyek majd házadba égoálzozatokkal, megfizetem Neked fogadalmaimat, melyekre ajkaim megnyíltak, és kimondta szám szo-rult helyzetem.” (13-14)

Szorult helyzetben sokan fogad-kozak és remélnek... mert nagy ne-hézségek közepette sok mindenre képes az ember... csak utolag derül ki, mit is jelent, mivel jár az, amire a zsoltárkötő figyelmezettet: „megfi-zetem Neked fogadalmaimat”.

A történet Mandel Sámuell rabbiról szól. Előzményként annyit kell tud-ni, hogy Mandel Sámuell sok éven át sokak örömré és megelégedettsége-re volt az Aréna úti zsinagóga főrab-bija. Aztán jött a háború. Jött a zsi-dóöldözés, és a rabbí fiát, dr. Mandel Sándort 1944-ben munkaszolgálatra vitték Voronyezsbe tankcsapdát ásni. A rabbi imádkozott fiáért: „Írva van: megbünteted az atyák vétkét gyer-meikeiben. Kérlek, Örökkévaló, ha van bűnöm, mely sokszoros bünte-tést érdemel, mérd rám teljes harago-dat, de kíméld meg drága gyermekemet.” Később tudomására jutott, hogy a munkaszolgálatosokat kihajt-ják az aknamezőre. Mandel rabbi tépelődött magában. Miért is volt or-vos fia, Sándor mindig olyan egye-nes? Miért nem tett ő is úgy, mint több zsidó kollégája, aikik Budapest-en maradtak?

Mandel rabbi vette jegyzetfüzetét, és írni kezdett: „Pereltem az Úrral a lámed-vov, a 36 igaz ember miatt. A zsidók, néped lámed-vovjai... egye-dül viselik népek bűneit. A kabbala-szerint a világban minden nemzedék-um van 36 igaz ember, és rájuk való tekintettel Isten megbocsát a világ-nak, és az fennmarad. Miért is nem menekítettem külföldre családom? – folytatta önmarcangolását. – Pén-zem és kapcsolatom is megvolt hozzá! Igaz, én és Misike fiam (a későbbi Máté Miklós, a Bethlen téri zsinagóga főrabbi) nem tehetük meg, hogy csak úgy elmeneküljünk. Ne-künk híveinkkel kell maradnunk. Nekünk küldetésünk van. De a család többi tagja menekülhetet volna! Békésebb helyeken megbecsült em-berekként élhetnének. Az Úr azon-ban nem így akarta. Egy napon majd megértyük az akaratát. Népem, mint egykor őseink, ismét »egyiptomi rabságban« él. Élünk... vagy megha-lunk nemsokára. Nincs Mózes, aki kivezeti a bajból, és Isten sem akar csodát tenni érdekkükben... és így... nehéz alázatosnak maradni...”

Szokás volt abban az időben ha valaki nagyon súlyos, halálos beteg lett, hogy a sámesz végigjárta a hívek lakását, és kérte őket, ajánljanak fel napokat, hogy a beteg tovább él-hessen. Az összegyűjtött időt aztán a rabbi felajánlotta a templomban Is-tennek: „Uram! Lehet, hogy elfo-gyott az idő – mondta ilyenkor nagy alázattal a frigyláda előtt –, amit Te testvérünknek szántál. De mi szeret-jük őt, ragaszkodunk hozzá, és haj-landók vagyunk kevesebbet élni, hogy ő még élhesse életét.”

Ha a beteg meghalt, a napokat visszaadták. A sámesz végigjárta új-ból a híveket, és elszámolt: „Az Úr nem fogadta el felajánlásod, íme, visszakapod e felajánlott... napokat...

hónapot... éveket.” Ha viszont a beteg meggýógyult, személyesen, név szerint értesítette a felajánlót: „Az Úr elfogadta felajánlásodat, amit testvérünk gyógyulásáért tettél. Számolj azzal, hogy felajánlásod szerint ennyi... nappal... hónappal... ével kevesebbet fogsz élni.”

Történt ezután, hogy rabbi Mandel Sámuell eltűnt egy napra. Keresték, de nem találták. A család aggódott. S amint később kiderült, bezárkózott a zsinagóga padlásán. Amikor előjött, nyugodt volt, és boldognak látszott: „Felajánlottam az Úrnak az összes hártelevő életidőmet Sanyiert, szere-tt fiámért. Hadd eljön ő. Úgy ér-zem, az Úr elfogadta felajánlásomat, és nagyon megnyugodtam.”

Mindenki tudomásul vette, de sen-ki sem gondolta végig, hogy mivel jár a rabbi felajánlása! Ha egész élet-idejét felajánlotta, nem élıhet tovább! Ha Isten elfogadta felajánlását, meg kell halnia.

S valóban: Mandel Sámuell rabbi három héttel később nagyon gyors lefolyású leukémiában megbetege-dett és meghalt. Derűsen viselte sor-sát: betegsége bizonyíték volt. Bizo-nítéka annak, hogy Isten elfogadta felajánlását. Halála előtt hívei körül-vették ágyát, és imádkoztak életéért. És akkor Mandel Sámuell rabbi csen-desen, alig hallhatóan ezt suttogta: „Két alak áll itt mellettettem. Az egyik nyugtat, a másik fenyeget.” Azután békésen kilehelte lelkét.

És történt, hogy amikor a rabbi meghalt, ugyanabban az órában Voronyezben fia, dr. Mandel Sándor is meghalt flekktifuszban. De ezt Mandel Sámuell rabbi nem tudhatta. Abban a tudatban halt meg, hogy élete felajánlásával megmentette fia életét.

A zsinagóga hívei megrázko-dtató-sukban és lelkei zavarukban a rabbi fiát kértek, adjon magyarázatot a történtre. Máté Miklós, a Bethlen téri zsinagóga főrabbi így szólt hozzájuk: „Halljátok hát a próféta figyel-meztetést! Halljátok, miként szól az írás az esküfogadalomról! Minden fogadalom, amit Isten szent nevére tesz az ember, minden fogadalom es-kü! Amit drága Atyám tett, az eskü-fogadalom volt!

„...hanem esküszöl, él az Örökké-való, hűségen, jogosságban és igazságban.” (Jeremiás 4/2) Isten ek-képpen figyelmezett: ne gondoljá-tok, hogy engedélyezem, hogy ne-vember fogadjatok. Semmiéppen se fogadjatok! Ne esküdjétek a ne-vemberben, még úgy sem, ha megvan bennetek az erkölcsi mérték! Mert írva van: »Az Örökkévalót, a te Istene-t féljed, ő szolgáld, hozzá ragaszkodjál, és nevére ne esküdjél.« (V. M. 10/20)

Hárman voltak, akiket isten-félöknek neveztek: Ábrahám, József és Jób.

Ábrahámról írva van: »...mert most tudom, hogy istenfélő vagy, és nem vontad meg fiadat, a te egyet-le-nedt tőlem.« (I. M. 22/12) Atyám saját életét ajánlotta fia életéért... Önmagát áldozta fel Istennek!

Józsefről írva van: »...ezt tegyétek, hogy éljetek, Isten felem én.« (I. M. 42/18) Az életet Istenről kapjuk! Nem rendelkezünk sorsunk felett! Atyám a saját élete felett rendelke-zett. A sors kulcsa Isten kezében van. A sors két ajándéka: az egészség és a szerencsé! E kettőt vonta meg Isten: Atyám egészségét és fia szerencséjét.

Atyámról, Mandel Sámuell rabbi-ról jó szível és teljes meggýőződés-sel mondhatom, úgy szerette Istenet, mint Jób... a legmélyebb, legszorosabb értelemben! Amit Jóból tu-dunk, az Atyáma is érvényes: »...mert nem volt olyan, mint ő a földön. Ember, aki gáncstalan és egyenes, istenfélő és rossztól távozó.« (Jób 1/8)

És mégis... és mindenek ellenére... Igen! Rabbi Atyám alkú-

dozott Istennel. Tudjátok... ott állt mellette a két misztikus alak! Senki sem láttá őket, csak Atyám. Az egyik nyugtatta, a másik fenyegette! Az egyik nyugtatta: »Isten elfogadta felajánlott életed!« A másik fenyegette: »Megvalósult kérésed, de nem úgy, ahogy kérted! Mert Isten nem lehet zsarolni!«

Apám felajánlást tett Istennel! Isten elfogadta felajánlott életed! És Isten megmutatkozott kérlelhetetlen akaratában. Mert... »az Örökkévaló, a te Istened emésztő tűz, buzgó Isten«. (V. M. 4/24)

Fogadjuk hát el, nyugodjunk meg Isten akaratában: »Sokféle szándék az ember szívében, de csak az Örökkévaló tanacsa valósul meg.« (Péld. 19/21)

Mandel Sámuell rabbi Máté Györgynek, az Újpest-Rákospalota templomkörzet szeretett és megbe-csült elnökének nagyapja volt. Máté Miklós, a Bethlen téri zsinagóga főrabbi Máté György körzeti elnök édesapja!

Legyen Isten áldása emlékükön!
Szerdócz J. Ervin főrabbi

A zsidó nő, aki Kádár János titkos szerelme volt

Döme Piroska polgári zsidó családban született, és aktív tagja volt az illegális kommunista mozgalomnak.

Steiner Piroska polgári zsidó családban született 1912-ben. A lánya erős műszaki érdeklődése volt: matematikus szeretett volna lenni. A numerus clausus miatt azonban nem folytathatott egyetemi tanulmányokat; később aktív tagja lett az illegális kommunista mozgalomnak. Már férjnél volt, amikor megismерkedett Kádár Jánossal 1936-ban. A házassága azonban nem volt boldog.

„Néha kettesben sétáltunk, beszélgettünk, róttuk az Andrásy utat, keresz-tül-kasul jártuk a Ligetet. Míg a világ dolgairól beszélgettünk, szerelem szövödött közöttünk. Nagyon csinos fiú volt, jó megjelenésű, minden úgy nézett ki, mint egy órgróf” – emlékezett vissza az asszony egy 1990-ben adott interjúban.

Egyre több időt töltötték együtt, miközben a nő el is költözött a férjétől a kisfiával. Mégsem lett kapcsolata Kádárral, pedig egy ízben a lakására is fel-hívta őt, írja a divany.hu nyomán a Kibic.

„Egy alkalommal – ez már 1943 eleje lehetett – elég hideg volt, felvittem a szállásomra. (...) Kicsit kockázatos volt vendéget fogadni, de egyszer meg-kíséreltem. A szekrény és az asztal között volt egy szék, arra telepedett. Fáradt volt, kicsit kiengedett. Teát főztem, meg már nem tudom, mit beszéltünk, és én várta... S halálosan sértette női magamat, hogy nem tör rám.”

Döme Piroska és Kádár János

Ezek után egyre ritkábban találkoztak. Kádárnak a kommunista tevékeny-sége, Steiner, később Döme Piroska zsidó származása miatt is bujkálnia kellett. A nő később elfoglalkozott, és megkínozták, hogy elárulja Kádár hollétét, de nem tudták megtörni.

A nő végül a ravensbrücki koncentrációs táborba küldték, ahol 7 hónapot töltött. Megszült, mire hazárkezett. Édesanya alig ismerte meg, férje időközben megismérkedett egy másik asszonnyal, gyermeke, aki vidéken vé-szelte át az időszakot, azt hitte, hogy meghalt.

Kádárral a háború után találkozott ismét, de soha nem alakult ki valódi párkapcsolat közöttük. Döme Piroska 1961-től az frásnak szentelte az életét, több könyve megjelent Kádárral való kapcsolatáról is.

„Azt tudom mondani, hogy tulajdonképpen ez az egész egy sírig tartó nagy szerelem vagy szeretet volt. Mind a kettőnk életében fontos epizód” – vallotta 93 éves korában, 2004-ben. Három év múlva, 2007-ben hunyt el.

Új könyv Aschner Lipóttról

Aschner Lipót (1872–1952) ala-pozta meg a hazai fényforrás-ipart, találta ki és tette világhírűvé a Tungsram márkanevet. A rendszerváltás után a róla elnevezett alapítvány által odaítélt Aschner Lipót-díj volt az első magyarországi menedzserelismerés, így az mint Az év mene-dzsere díj került be a köztudatba. A 150 éve született üzletember-ről Rokkó Annamária írt életrajzi könyvet.

jellege az oka, hogy főnökei felfig-yeltek rá. Amikor 1896. augusztu-sában az új cég megalakult, Aschner egyik fontos emberként folytatta munkáját. Szédítően gyors karriert futott be, 1904-ben már al-igazgató, 1908-tól lámpáértékesíté-si igazgató, 1918-ban kereskedelmi igazgató és 1921-ben vezérigazgató lett” – írja a 150 éve elhunyt üzletember-ről a 2003-ban kiadott Aschner Lipót Alapítvány 1989–2003 című kötet.

Az Aschner által kitalált és 1909-ben bejegyzett Tungsram az egész világban ismert és kiváló minőséget jelentő márka lett. A leleményes és jól hangzó szövőszetét a volfrám nevű fémes elem angol megfelelőjéből (tungsten) és német megnevezéséből (Wolfram) ered. További érdekesség, hogy az angol-ba a svéd nyelvből került, a tungsten ugyanis svédül azt jelenti: né-héz kő.

Zalapítvány által kiadott könyv adatai szerint a vállalat az 1902–1903-as üzleti évbén közel négymillió lámpát gyártott, s szinte példa nélküli volt, hogy abban az időszakban a japán Kobéba is ex-portált magyar lámpákat. Majd megjelentek a termékeik Oroszországban, Kanadában, Dél-Amerikában is. 1917-ben Bécsben alapították gyárat, majd később Milánóban, Londonban, Pozsonyban és Párizsban, Belgrádban, Zágrában és Holloniában.

A Tungsram fényipari nagy-vállalat április végén jelentette be, hogy megszünteti a hagyományos világítástechnikai termékek gyártását, ezért 1600 dolgozóját elbocsátja több ütemben az év végéig. A rákötötkező hónapokra össze-sen már csaknem kétezer em-bert bocsátottak el.

Felszámolási eljárás alá fog kerülni a cég. Ennek során a Világgyártás szerint a Tungsram minden vagyonát értéke-sítik, és a felmerülő költségek – mint például a bezárt gyárákban található szennyezések eltávolítása – kívüli össz-szeget kapják meg a hitelezők.

A vészkereskedelem Aschner Lipót is lágerbe került. Mint az Index.hu cikkben olvasható: 1942 tavaszán a gyár százötven munkását és mér-nököt vonultatták be munkaszolgá-laatra. Aschner az életkora miatt mentesült a behívás alól, de az 1944. március 19-i német megszál-lás után ő sem kerülhetett el sorsát. A 72 esztendős férfit a Gestapo előbb a városparancsnokságra, majd a toloncházba hurcolta, onnan az oberlandendorfi, majd a mauthauseni táborba vitték. Az idős em-bert a Tungsram Rt. tulajdonosai 100 ezer frankos váltságdíjjal kiszabadították, így Genfbe került, de csak 1947-ben tért haza. A cég igazgatójaként dolgozott egészen 1952-ben bekövetkezett haláláig.

Szenes Hanna-szobor és megemlékezés

Szenes Hannát 23 évesen hazárával vándjával golyó általi halálra ítélte a magyar katonai bíróság. Az egykorú Margit körúti katonai fogház udvarán végezte ki a magyar katonai kivégzőosztag 1944. november 7-én.

Szenes Hanna korábbi, hivatalos magyar rehabilitálása, csakúgy, mint mostani szobrának felavatása első lépése volt annak, hogy Hannát Magyarország antifasiszta hősnek tekintse – írta Hanna szobrának felállítása alkalmából Izraelben élő uno-kaöccse, David Szenes/Senesh.

Szenes Anna százegy évvel ezelőtt, 1921-ben a budai második kerületben született asszimiláns polgári zsidó családban.

Itt, ebben a budai kerületben járt iskolába, itt élt, mielőtt 1939-ben ki-vándorolt Palesztinába, és ide, Magyarországra tért vissza 1944-ben, a második világháború végén, hogy menteni próbálja a magyar zsidókat, elsősorban az édesanyját. Szenes Hannát itt, a közelben végezték ki 78 ével ezelőtt – mondta Órsi Gergely, a második kerület polgármestere a Széna téri Emlékkertben tartott avatásán.

David Szenes a szobor alkotójának, Fáskerti Zsófia fiatal szobrásznők küldött köszönőlevelében a következőt írta: *Nagyon köszönöm önnel ezt a szép szobrot Hannáról. Különösen, hogy Hannát – ejtőernyős egyenruhájában – lecsukott szemmel ábrázolta. Én magam is lecsukom a szemem, amikor Hannával, néhai nagynénémmel képzeletben beszélgetek.*

David a sajtónak felidézte azt az emlékezetes napot, amikor 30 évvel

Szenes Hanna, költő – áll az 1,8 méter magas szobor talapzatán

A szerző fotója

ezelőtt az izraeli hadsereg tel-avivi központjában az akkori magyar nagykövet – Jichák Rabin kormányfő jelenlétében – átadta az izraeli vezérkari főnöknek a Hanna Szenes rehabilitáló hivatalos dokumentumot.

A szobor alapzatán Hanna Most című verse szerepel, melyet 1938-ban, a Tátrában tett utolsó kirándulása alatt írt. A hátoldalán életének legfontosabb mozzanatai és kivégzésének dátuma olvasható.

Böhm Ágnes / ujkelet.live

A Kúria visszatette a nyilasok által kinevezett elnökének portréját

Az indoklás szerint „a múltat nem lehet eltörölni, hanem fel kell dolgozni”.

A Kúria épületének egyik földszinti folyosóján ki van téve az összes eddigi elnök portréja. Az egyik képeret azonban sokáig üresen állt, a következő felirattal: „Dr. Szemák Jenő volt kúria elnök arcképét a vészterhes történelmi időkben vállalt szerepe miatt nem állítjuk ki.”

Szemákot 1944 novemberében tették meg a nyilasok a Kúria elnökének, egy róla szóló tanulmány szerint székfoglalójának tartalma – előjeivel ellentétben – akár „az új politikai berendezkedés mellett történt kiállásnak, egyfajta hűségeskűnek” is tekinthető. 1945-ben először Sopronba, majd Németországba menekült, végül az Egyesült Államokban telepedett le, 1971-ben hunyt el.

A hvg.hu nyomán a Kibic most arról számolt be, hogy Szemák arcképe nemrég visszakerült a Kúria folyosójának falára az alábbi kiegészítő megjegyzéssel: „Dr. Szemák Jenő a nyilas hatalomátvételt követő alkotmányellenes kinevezését kénszerű szükség nélkül fogadta el. A Kúria kitelepítését Sopronba fenyegést alkalmazva támogatta.”

A lap megkérdezte, miért döntötték Szemák fotójának visszahelyezése mellett, amire a Kúria azt írta, hosszú tanácskozás után döntötték úgy, hogy kiteszik a portrét, de hogy miért most döntötték így és ki rendelte el a kép visszarakását, azt nem közölték.

A Kúria végül azt a megoldást választotta, hogy a többi elnöknél kisebb méretű arcképet a már idézett, Szemáknak a nyilas uralom idején betöltött szerepét tisztázó megjegyzéssel helyezi vissza a keretbe.

„Meggyőződésünk, hogy a múltat nem lehet eltörölni, hanem fel kell dolgozni, ezért nem lehet eltüntetni dr. Szemák Jenő képét a kúriai elnökök közül. Az eseményekkel, tényekkel – azokat az adott történelmi keretek között értelmezve – szembe kell nézni” – írták a hvg.hu-nak küldött válaszban.

Szemák Jenő portréja a Kúrián

Hajós Alfréd szerezte meg a magyar sport első olimpiai érmeit

Hajós Alfréd nemcsak sportolóként, hanem építészkként is kiemelkedő eredményeket ért el. 67 éve, 1955. november 12-én halt meg.

1878. február 1-jén született Budapesten Guttmann Arnold néven egy szegény zsidó családban, édesanyja öt testvérrel együtt egyedül nevelte. Amikor tizenhárom éves volt, apja a Dunába fulladt, ekkor határozta el, hogy megtanul úszni.

Tizenhét évesen már magyar és Európa-bajnok volt. Az első olimpiai keretbe – amely mindenkor hét sportolóból állt – tizennyolc évesen, egyetlen úszóként került be. Az 1896-os első újkori olimpián két gyorsúszó számban, 100 és 1200 méteren is elsőként ért célba, megszerezve a magyar sport első olimpiai győzelmeit.

Másnap a görög lapok Hajós Alfrédöt mint a „magyar delfint” emlegették. A görögök hatalmas ünneplésben részesítették, a király a fogadáson megkérdezte tőle: Hol tanult meg ilyen jól úszni? Mire Hajós nagy derültséget keltve csak ennyit válaszolt: A vízben.

Sportkarrier után mérnöki pálya

Az aktív sportolástól 1904-ben visszavonult. Előbb Alpár Ignác, majd Lechner Ödön irodájában dolgozott, 1907-től Villányi Jánossal közösen önálló

ló irodát tartott fenn. 1924-ben Lauber Dezsővel készített stadionterve ezüstérmet nyert az olimpiai művészeti versenyeken Párizsban (az aranyérmet nem ítélték oda), írja a multkor.hu nyomán a Kibic.

A zsidótörvények hatálya alól sokáig felmentették, de a holokauszt idején neki is bujkálnia kellett. 1945 után már csak ritkán szerepelt nyilvánosan, de 1947-ben, az első magyar váglatott mérkőzés ötvöndíján ő vezette el a kezdrúgást az osztrákok elleni meccsen.

Alkotásai az eklektikától és a szecessziótól a modern formák alkalmazásáig terjednek. Az általa tervezett, ma a nevét viselő Margit-szigeti fedett sportuszoda (1930) a vasbeton szerkezet lehetőségeinek merész kihasználása, korszerű tér- és homlokzatformák jellemzik.

Az ő tervezte alapján épült többek között az újpesti Megyeri úti sporttelep, a debreceni Arany Bika Szálloda, a győri versenyuszoda és a Magyarországi Református Egyház székháza. 1945 után irodáját nem nyithatta újra, de ő vezette a Vajdahunyad vára, a Tózsdepalota és több más középület helyreállítási munkálatait, még a sztahanovista kitüntetést is megkaptá.

Életútja tökéletesen példázza hitvallását, mely a test és a szellem harmóniáját állította középpontba.

Gyógyszer-támogatás

Az időnként szükséges vágó, átlagosnál drágább gyógyszer beszerzéséhez lehet támogatást igényelni. A támogatás felső határa nincs rögzítve, de tájékoztatásul közöljük, hogy az eddigى gyakorlunkban 50.000 Ft volt a legnagyobb összegű támogatás.

Támogatási akciónk magánjellelű, az anyagi fedezete biztosított, és a hozzáink beérkezett adatokat az előírt titoktartással kezeljük. Várjuk a rászorulók jelentkezését.

Részletesebb tájékoztatás a következő telefonszámon kapható: 06-1-321-3497, lehetőleg az esti órákban.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja

1075 Budapest, Síp u. 12.

Telefon/fax: 322-2829

E-mail: ujlet@mazsihisz.hu

Főszervező:

Kardos Péter

Olvasószervezők:

Gábor Zsuzsa

Kiadótulajdonos:

Mazsihisz

Előfizetési díjak:

Belföldön: 1 évre 9600 Ft

Külföldre: 13.600 Ft/év

USA és Izrael: 15.000 Ft/év

Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.

OTP bankszámlaszám:

11707024-22118480

OTP SWIFT kód:

(BIC) OTPVHUH

IBAN:

HU66 1170 7024 2095 0000 0000

Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletét, előfizethető a kiadónál.

Postacsíkk: 11707024-22118480

Terjeszettel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.

Szedés, tördelés:

WolfPress Nyomdaipari Kft.

Nyomdai munkák:

Prime Rate Kft.

ISSN 0133-1353

APRÓ-HIRDETÉS

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő-szerda 15-16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Eltartási szerződést kötnék idős személyel ottlakással. Idősgondozó vagyok az alapítványnál. szerzsimama@gmail.com, 06-30-205-7835.

Gyertyagyűjtés: 3.66
Szombat kimenetele: 4.46
Gyertyagyűjtés: 3.34
Szombat kimenetele: 4.45

Műfogsorrögzítés miniimplantációkkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Régiségek-hagyaték, örökség felvásárlása készpénzért. 06-20-932-6495, www.antikbudapest.hu, e-mail: antik@antikbudapest.hu

Heumann macesz rendelése országos (kóser, strasbourg főrabbinátus): paszkacentrum.hu/koser, 30-991-9941.

Gyűjtő venne békelyegyűjtémenyt, postai képes levelezőlapot. 06-20-522-5690, 06-1-322-8439.

Diplomataként is megmaradt sportrajongónak

Izrael Állam budapesti nagykövete országaink sportkapcsolatairól, a celebként kezelt magyar futballistákról és a technológia szerepről a sportiparban.

– Nagykövet úr, hivatalában fogadott minket, ez azonban nem csak egy hagyományos dolgozószoba, hiszen sportrelikviák is díszítik.

– Örzöm a Nemzeti Sport tavaly januári példányát, amely a századik születésnapján köszöntötte a tornászlegendát, Keleti Ágnest. Van itt Puskás Ferenc aláírással ellátott retró labda, a makettet pedig akkor kaptam ajándékba, amikor 2012 és 2017 között Németországban dolgoztam Izrael nagyköveteként. A Borussia Dortmund stadionját, a Signal Iduna Parkot ábrázolja.

– Sohasem álmodott sportkarrierről?

– Melyikünk ne ábrándozott volna gyerekként ilyesmiről?! Sajnos a kosárlabdázáshoz nem vagyok elég magas, a futballban pedig nem voltam elég tehetséges. Szurkolóként azonban megmaradt a sport iránti rajongásom. A labdarúgás és a kosárlabdázás a nagy kedvencem, s az utóbbi években megkedveltelem a kézilabdázást is. Nagykövetként Berlinben különösen közel kerültem a sportághoz, a Bundesliga köztudottan a földkerekesség legszínvonalasabb bajnoksága. Térmezesetesen azaz találkoztam a legjobbaknak, hogy a magyar kézilabdázás is az élite tartozik, és amikor idén januárban társkeresztségen Budapest adott ott hont a férfi Európa-bajnokságnak, néhány találkozót volt szerencsém az MVM Dome-ban végignézni.

– S milyen benyomásokat szerzett?

– Lenyűgöz az új csarnok, ahogy sok más sportlétesítmény is. Nincs olyan izraeli küldöttség, amelynek tagjai ne lennének elragadtatva az itteni sportlétesítményektől. Nyáron rendezték meg Budapesten a vizes világba-jnokságot, a sportolóink telke-sen meséltek, milyen nagyszerű edzéshelyszínen készülhetek. Összintén rác-sodálkoztak, hogy azt az uszodát „csak” tréningezésre használták. De ha visszatérhetek még egy szó erejéig a kedvenc sportágaimra: gye-rekkoromban azt olvastam a pólóról, hogy a legkeményebb labdajáték a kézilabda után. A kézilabdázókról azt írták, „ölik egymást” a parketten, s ugyanezt teszik a pólósok is, csak nem lájtuk, mert a kiindulmuk a víz alatt zajlik. Azóta a víz alatti kamerák jóvoltából az eddig rejtegett részleteknek is szemtanú lehetünk. Az idei Eb-n a női válogatottunk az előkelő hatodik helyezést szerezte meg, a helyosztón éppen a magyar csapattól kaptunk ki. Kerem Noy személyében játszott már izraeli játékos a magyar női bajnokságban, mégpedig a Szentesi VK-ban. Nem volt könnyű dolga, minden 20 évesen lett légiós, de helytállt, és most már a francia Olympic Nice játékosá.

– Ha már Kerem Noy szerződtetését említtéte: milyen ítéli országaink sportkapcsolatait?

– Júniusban, a magyar-német Nemzetek Ligája-csoporthír előtt nyílt meg a Puskás Aréna parkjában nagykövetségünk és a Külügyminisztérium közös tárata. A Game Changers című kiállítás a magyar zsidóság és Izrael sporttörténelmi kapcsolatot elevenítette fel olyan magyar sportolók bemutatásával, akik megváltoztatták a magyar és az izraeli sportot. Ha ugunk egyet az időben, emlékezhetünk rá, hogy a kelet-európai kommunista államok sokáig akadályozták, hogy az Izraeli Labdarúgószövetség csatlakozzon az UEFA-hoz. A Szovjetunió és ezzel a keleti blokk összeomlása kellett ahhoz, hogy 1994-ben teljes jogú taggá válhassunk. Ezzel párhuzamosan az izraeli szövetség kitárta a kaput a

külföldi labdarúgók előtt. Ekkor szerződték a bajnokságunkba magyar játékosok, aik fontos szerepet játszottak futballunk fejlődésében: az „István trió”, Sallói, Pisont és Hamar, valamint Halmai Gábor, Márton Gábor és Czéh László. Ők minden idők legjobb magyar nagykövetei, s noha már jó két évtized eltelt, Sallói és Pisont a mai napig „celebnek” számít. Megkockáztatom, többen felismernék őket Jeruzsálemben, mint Budapesten.

– A friss valóság viszont az, hogy sem a magyar, sem az izraeli válogatott nem kvalifikált a napokon belül kezdődő katari vb-re. Nagy volt a csalódás?

Jákov Hadas-Handelsman a Puskás Ferenc-aláírással ellátott retró labdával

Fotó: Árvai Károly

– Eddig csak 1970-ben szerepelünk a futball-világ-bajnokságon. A csapatok közül Izrael a kosárlabdásban a legsikeresebb, kedvenc csapatom, a Maccabi Tel-Aviv hatszoros BEK-, illetve Euroligagyőztes. Nem vagyok futballszakember, ezzel együtt úgy látom, hogy noha sok a tehetséges játékosunk, s a klubjaink is helytállnak az európai kupasorozatokban, a válogatottból csapatként nem sikerül a legtöbbet kihozni, a kritikus helyzetekben megremegnek a lábak. A 2020-as magyar-izlandi Eb-póstelejtezőn önk a 88. percig veszérsre álltak, de Marco Rossi együttese nem omloott össze. Előbb egyenlített, majd Szoboszlai Dominik góllával a győzelmet is megszerezte. Az izraeli válogatott viszont képes egygólos vezetésről az utolsó pillanatokban elvészítene a már megnyertnek hitt találkozót. Most felcsillant a remény, a Nemzetek Ligája B-ligájában megnyertük a második csoportot, így a következő kiírásban mi is az elülnél szerezhetünk. Ráadásul a 2024-es Eb-re is igéretes a csoportbeosztásunk, Svájc mellett Romániával, Koszovóval, Fehéroroszországgal és Andorrával kerültünk egy ágra. Ha mentálisan is felnövünk a feladathoz, ez egy új korszak nyitánya lehet.

– A szurkolóikra eddig sem lehett panasz, a Bajnokok Ligája csoportkörében a PSG-tól 7-2-es vereséget szennedő Maccabi Hai-fát hatezren kísérték el Párizsba...

– Pedig hivatalosan csak 2500 jegy járt a vendégtábornak... Izraelben imádják a futballt, és ki vannak éhezve a sikere. A Haifa új otthona, a Sammy Ofer Stadion 31 ezer férőhelyes, és 28 ezer a bérletes. A Maccabi Tel-Avivnak 25-26 ezer bérletese van, így a Bloomfield Stadionban többnyire telt ház előtt játszhat. Persze ránk is jellemző, hogy kilencmillió szövetségi kapitány és klubbedő országa vagyunk. Az 1967-es hatnapos háború után Golda Meir kormányfő Amerikába utazott Richard Nixonhoz fegyvervásárlásokról tárgyalni, mert az addigi fő szállítónk, Franciaország megtagadta a további együttműködést. A karikaturisták a miniszterelnök aszszonyt olyan hölgyként rajzolták le, aki egy szupermarketben az egyik kezében bevásárlótáskát, a másikban bevásárlólistát tart. A boltos, Nixon megkerédi, mitől olyan gondterhelt.

(A cikk a Nemzeti Sport szombati melléklete, a Képes Sport 2022. október 29-i lapszámában jelent meg.)

S. Tóth János / nemzetisport.hu

van – felei Golda Meir. – Ők nemcsak alkalmassnak tartják magukat kormányfőnek, de meggyőződésük, hogy nálam valamennyien csak jobbak lennének.” Hát így vagyunk a hivatalban lévő edzőkkel is...

– Ha már a legendákról beszélünk: közös büszkeségünk a legidősebb élő olimpiai bajnok, Keleti Ágnes is.

– Az idősebbek pontosan tudják, kiről van szó, de ebben a rohanó világban az emlékek is gyorsan kopnak, a fiatal generáció kevésbé ismeri a nevét. Tökióban Izrael első női olimpiai bajnokát ünnepelhettük a ritmikus gimnasztika egyéni összetett versenyét megnyerő Linoy Asram személyében, s ekkor újra előtérbe került Keleti Ágnes személye, akit Izraelben a női tornasport „alapító anyjaként” tisztelek, Asram pedig az általa kikövezett utat járta be. Az ötszörös olimpiai bajnok szimbólum. Fónix módjára született újjá, képes volt a vészkoroszak borzalmai után felkapaszkodni a csúcusra. Ma már szinte felfoghatatlan, hogy 31 évesen lett először olimpiai bajnok, s 35 esztendősen ért a világ tetejére. Amikor először foghattam vele kezet, megérettettem, mit is jelent, ha valaki sportember: majdnem összepreselte a kézfejemet, olyan erő lakozik a kezében idős korában is. Amikor Keleti Ágnes századik születésnapja kapcsán felvettettem, hogy a koronavírus-járvány miatt készítünk üdvözlővideót, életem legkönyebb küldetését teljesítettem. Az akkori miniszterelnök, Benjamín Netanjahu első szóra kötélnék állt, és két nap múlva itt volt a gyönyörű videózenet tőle, amely szívemből jött, és pontosan érződött, hogy a kormányfő minden tud az ünnepeltről.

– A minap ön is előadást tartott a Sport Forum Hungary rendezvényen. A sport és az innováció kapcsolatáról beszélt, ami különösen aktuális téma manapság, amikor a technológia egyre nagyobb szerepet kap a globális sportiparban.

– A sportipar egyre több pénzt vonz, s nemcsak a sportolók növekvő fizetésére, az emelkedő merchandisingbevételekre és az egyre dráguló közvetítési jogokra gondolok, hanem a technológia és a tudomány terhódítására is. Vajon létezik manapság amatőr sport? A válasz igen, hiszen ha lemegek kognitív, összeállók a barátokkal, a gyerekekkel focizzák a parkban, az amatőr sport. Ám vessünk egy pillantást a sportcipőnkre, a sportóránkra, a mezcünkre, amely véd a hidegtől, az esőtől, elnyeli az izzadságot, mégis szellőzik: ezek mind high-tech termékek. Izraelben manapság nyolczer startup működik, ebből közvetetten 600, direktben 200 kapcsolódik a sporthoz, s e vállalkozások már eddig is több száz millió dollár befektetést vonzottak. Manapság ha egy miniszterelnök beszélne a másikkal, hívja a mobilját, már nem kell a nagykövet közreműködésére várnia. Diplomataként a munkám jávát gazdasági jellegű feladatai adják. Az üzleti kapcsolatok építése, benne az izraeli sporttechnológiával fejlesztések megismertetése fontos cél. Először a 2002-es, japán-dél-koreai rendezésű futball-vb-n közvetítettek meccsenként több tucat kamerával. E hatalmas kínálatból a rendezőnek kellett elődönthennie, melyik kép kerül adásba. Ahhoz azonban, hogy valaki egyszerre ennyi információt feldolgozzon, Albert Einstein agya is kevés lenne. A megoldás a komputertechnika és egy izraeli fejlesztésű szoftver, amely a megadott paramétereik alapján kiválasztja a nézőnek ideális képet. Ez a modern sport, s a büszkék vagyunk rá, hogy startup-nemzetként részesei lehetünk.

(A cikk a Nemzeti Sport szombati melléklete, a Képes Sport 2022. október 29-i lapszámában jelent meg.)

S. Tóth János / nemzetisport.hu

Brazíliába menekült zsidó alkotók életéből nyílt kiállítás

A második világháború alatt Brazíliába emigrált, később híressé vált művészek, tudósok, sportolók életét bemutató fotókiállítás nyílt a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központi Könyvtárában, az Átriumban.

„A számvitétés öröksége (1933–1945): Brazíliában maradandót alkotó II. világháborús menekültek” című tárlat Brazília Magyarországi Nagykövetsége és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár közös kiállítása. A bemutatót alapját a Stefan Zweig Ház által 2021-ben kiadott, A náci-zmus és a fasizmus elől Brazíliába menekültek szótára (Dicionário Biográfico dos Refugiados do Nazifascismo no Brasil) című kiadvány képezi, amely 300 bevándorló történetet dolgozta fel.

Brazíliába 1933 és 1945 között mintegy 15 ezer bevándorló érkezett, akik közül sokan kiemelkedő és maradandót alkottak új hazájukban. A kiállítás 38 külföldi, többségükben európai zsidó menekültet mutat be, akik többek között a zene, a fotóművészeti, a színház, az irodalom, a műfordítás, a közigazdaság, a tudomány, a vizuális művészletek és a sport területén járultak hozzá választott hazájuk fejlődéséhez. A tárlat anyaga korábban már Genfben is látható volt, és a tervek szerint Budapest után más nagyvárosban is bemutatják majd.

A fotókiállításhoz kapcsolódó tárlaton tizenkét Magyarországról emigráló alkotó életútját külön, részletesebben is bemutatják a szervezők a könyvtár Kisgalériájában.

A Központi Könyvtár Átriumában rendezett fotókiállítás december elsejéig, a magyar emigránsokat bemutató külön tárlat december 16-ig lesz látogatható a könyvtár épületében (Budapest VIII. kerület, Reviczky u. 11.)

Először rendeztek vallásközi szertartást az éghajlatváltozás ellen

„Az éghajlatváltozás megfelezéséhez nem egyszerűen politikai döntésekkel kell hoznunk, hanem meg kell változtatnunk a szívünket, és ez a vallás dolga”, mondta Alon Goshen-Gottstein rabbi.

Az embereknek szembe kell nézniük a „pusztító szokásokkal”, amelyek korlátozzák az éghajlatváltozására is. Vajon létezik manapság amatőr sport? A válasz igen, hiszen ha lemegek kognitív, összeállók a barátokkal, a gyerekekkel focizzák a parkban, az amatőr sport. Ám vessünk egy pillantást a sportcipőnkre, a sportóránkra, a mezcünkre, amely véd a hidegtől, az esőtől, elnyeli az izzadságot, mégis szellőzik: ezek mind high-tech termékek. Izraelben manapság nyolczer startup működik, ebből közvetetten 600, direktben 200 kapcsolódik a sporthoz, s e vállalkozások már eddig is több száz millió dollár befektetést vonzottak. Manapság ha egy miniszterelnök beszél a másikkal, hívja a mobilját, már nem kell a nagykövet közreműködésére várnia. Diplomataként a munkám jávát gazdasági jellegű feladatai adják. Az üzleti kapcsolatok építése, benne az izraeli sporttechnológiával fejlesztések megismertetése fontos cél. Először a 2002-es, japán-dél-koreai rendezésű futball-vb-n közvetítettek meccsenként több tucat kamerával. E hatalmas kínálatból a rendezőnek kellett elődönthennie, melyik kép kerül adásba. Ahhoz azonban, hogy valaki egyszerre ennyi információt feldolgozzon, Albert Einstein agya is kevés lenne. A megoldás a komputertechnika és egy izraeli fejlesztésű szoftver, amely a megadott paramétereik alapján kiválasztja a nézőnek ideális képet. Ez a modern sport, s a büszkék vagyunk rá, hogy startup-nemzetként részesei lehetünk.

Az szervezők elmondták, hogy ez volt az első többvállású szertartás, amely „bűnbocsánatot kér az éghajlati bűnök miatt”, és remélik, hogy „ez cselekvésre ösztönzi a világ vezetőit is” a klímacsúcs során, írja a Jewish News nyomán a Kibbít.

A vezetők részt vettek egy kétórás, többvállású klímabűnbánati ceremónián is egy észak-londoni zsinagógában. Alon Goshen-Gottstein, a szervező rabbi kiemelte, remél, hogy az aznapi ceremónia precedens teremt a jövőbeli események számára.

Előzetesen hangsúlyozta: „Ahhoz, hogy megbirkózzunk az éghajlatváltozással, át kell alakulunk. Nem egyszerűen politikai döntésekkel kell hoznunk, hanem meg kell változtatnunk a szívünket, és ez a vallás dolga.”

A rabbi azt mondta, hogy a Békeügyi Miniszterium nonprofit szervezettel együttműködésben kidolgozott, speciálisan megalkotott eskü segíthet az embereket arra ösztönözni, hogy többet tegyenek az éghajlatváltozással kapcsolatban.

Ez így szól: „Én mint reménykodó ember megfogadom, hogy minden tőlem telhetőt megteszek annak érdekében, hogy minden nap jobbá tegyem a világot az emberek és a bolygó számára, hogy éhessek.”

Alon Goshen-Gottstein rabbi